

KĀ SAIMNIEKOJA LĒDURGĀ

Lēdurgas pagasta māja

19.gadsimta beigās un 20.gadsimta sākumā Latvijas teritorijā bija novērojams vispārējs saimnieciskais uzplaukums. Pilsētās strauji uzplauka rūpniecība, savukārt laukos lauksaimniecība. Laukos liela nozīme bija arī teritoriālajām reformām – vairāki mazie pagasti tika apvienoti, tas veicināja spēcīgu pagastu centru veidošanos, lielāks skaits pagasta iedzīvotāju ļāva aktīvākajiem apvienoties un veidot dažādas kulturālas un saimnieciskas apvienības – biedrības. 1885. gadā Lēdurgas pagastam pievienoja Lodes, Aijažu un Inciema pagastu, 20. gadsimta sākumā apvienotajā pagastā bija 4108 iedzīvotāji un 5 skolas. 1894. gadā uzcēla jaunu mūra pagastnamu, pagasta centrā bija pagastskola un doktorāts. Muižas paspārnē sāka attīstīties dažādi uzņēmumi – ūdensdzirnavas, krāsotava, ādu ģērētava, maiznīca, tāpat bija krogs un tirgotavas. No visa lielā iedzīvotāju skaita balsstiesības pagasta amatpersonu vēlēšanās bija tikai apmēram simtam – kritērijs bija saimnieciskā aktivitāte. Balsot varēja saimniecību īpašnieki un lielāko rentes māju apsaimniekotāji.

Lēdurgas pareizticīgo baznīca

Lauksaimniecība bija galvenais, taču ne vienīgais ienākumu avots. 19. gadsimta beigās aizsākās vasaras nometņu organizēšana Rīgas bērniem. Lēdurgā tika organizētas vasaras nometnes – „kolonijas” Rīgas zēniem, 1897. gada vasarā 36 zēni Lēdurgā pavadīja divus mēnešus, par bērniem rūpējās Lēdurgas skolotājs Jānis Zvirgzdiņš ar savu sievu, kā arī vajadzības gadījumā pagasta ārsts dr.Girgensons. Pēc nometnes beigām tās organizatori Rīgas avīzē atskaitījās par paveikto un saņemtās naudas izlietojumu. No mūsdienu viedokļa vislielāko interesi var pievērst tai atskaites daļai, kurā runa bija par bērnu barošanu un tās rezultātiem. Tika publicēti dati, kā bērni pieņēmušies svarā, neapšaubāmi, uzsverot svara pieauguma pozitīvo nozīmi. Tātad, četriem zēniem svars pieauga par 6 mārciņām, 14 zēniem par 4 mārciņām, 15 zēniem par 2 mārciņām un tikai diviem svars nebija mainījies (1 mārciņa = 400 grami). Tomēr pie zēniem tādus panākumus, kā meiteņu kolonijā, sasniegt neizdevās. Rīgas meiteņu svars dažos gadījumos bija pieaudzis par 14 līdz 18 mārciņām. Līdzīgas bērnu nometnes tika rīkotas arī Lēdurgas pagasta Aijažos skolotāja Liepas vadībā.

Strādnieki pie Lēdurgas baznīcas

Lēdurdzieši pratuši izmantot situāciju un pievērsties vēl netradicionālākām nozarēm. Lūk, ko par nelegālu kandžas tecināšanu rūpnieciskos apmēros otrā pasaules kara gados Lēdurgas pagasta „Vasariņās” stāsta viens aculiecinieks:

„Jau Ulmaņlaiku beigās saimnieki tur ierīkojuši darvas un terpentīna cepli. No sveķainiem celmiem ieguva darvu, vieglo darvu un terpentīnu. Vācietim tas skaitījās stratēģiska manta, un arī strādniekus neņēma karadienestā. Vēl bijis aparāts, kas no skujām eļļu taisījis, ar to trakot labi bijis kandžu dzī. Mēs kopā bijām trīs strādnieki, tie divi mani kompanjoni bija tādi iemetēji, tos nelaida pie to dzīšanu, jo tie vienādīgi piedzērās. Saimnieki bij divi brāļi, vācu laikā kūti uztaisījuši lielu baseinu, tur bij silts, vairākus pūrus rudzu miltu samaisa iekšā, raugu klāt, lai to brāgu dabūtu. Lēja tad iekšā aparātā, pa priekšu garoja fūzelis, tas indīgais šņabis, tas noiet nost, tad temperatūru ceļ augšā, tad nāca tīrs spirts, apmēram 70 – 80 grādi, piena kannās laida iekšā, un šis (saimnieks) laida tirgot. Tā bij baigā prece, ja ko Rīgā vajadzēja, nes tik šņabi, vai arī ja vajadzīgs kādam ko iesmērēt (piekukujot).”

Gatis Krūmiņš.

LĒDURGAI 800

DARBA GRUPAS INFORMATĪVAIS IZDEVUMS

Nr.1
04. 2011.

Gatavosimies svētkiem kopā!

Labdien!

Vai pamanījāt, ka Krimuldas Novada Vēstīm šoreiz ir vairāk lapu? Ir gan, jo avīzei ir būtisks papildinājums – Lēdurgas astoņsimtgadei veltīts izdevums.

Patiesībā - kas to lai zina, cik gadsimtus pie Aģes upes dzīvojuši ļaudis un kā skanējusi valoda, kurā tie runājuši. Šodien Lēdurgā dzīvo citi ļaudis, skan cita valoda. Ir Cits Laiks.

Dzīvē esot īpaši brīži, kad nedaudz jāpaskatās atpakaļ, lai spētu iet uz priekšu, tāpēc Lēdurgas astoņsimtgadei veltītajos 4 izdevumos pavisam nedaudz ielūkosimies Lēdurgas vēsturē. Un vēl - izdevumā arī atradīsiet informāciju, kas svarīga, lai mēs visi kopā varētu sagatavoties Lēdurgas 800 gadu jubilejas svinībām 2011.gada 6.augustā.

Kāpēc visi kopā? Jo tikai tad svētki kļūst svētīgi un piepildīti.

Ilze Kļavina.

Par Lēdurgas vēsturi

Lēdurgas novads vai, Indriķa hronikā, Lēdurgas draudze (latīņu: Lethegore) bija senās Gaujas līvu zemes novads pie Metsepoles zemes robežas (tagadējais Krimuldas novads). Gaujas līvu zemju dalīšanas sakarā Lēdurgas novads nav pieminēts kā patstāvīga vienība, tādēļ domājams, ka tas atradās Livonijas bīskapam Albertam izlozētajā Turaidas zemes daļā.

Indriķa hronikas tekstā pirmo reizi sakarā ar 1211. gada pavasara notikumiem, kad ridalieši un sāmsalieši izpostīja bīskapam Albertam pakļautās līvu zemes, tai skaitā Lēdurgu. Arī 1223. gada pavasarī sakalieši un ugaunji kopā ar krieviem pēc līvu zemju izlaupišanas sapulcējās Lēdurgā un devās atpakaļ uz ziemeļiem. Viņus kaujā pie Urēles sakāva Tālavas karavadonis Ramēķis un nogalināja Vīlandes krievu garnizona pavēlnieku Varemāru.

Augusts Bīlenšteins jau 1892. gadā izteicis domu, ka Lēdurgas vietvārds cēlies no līvu vārdiem lēd („lapa”) un urga („neliels strauts” vai „zemiene ar tekošu ūdeni”), no darbības vārda urg- („plūst”, „tecēt”).

Lēdurga atradās starp Metsepoli, Idumeju un Turaidu, tai cauri vijās tirdzniecības ceļš, kas savienojis Turaidas un Metsepoles lībiešu novadus. Te atrasti arī naudas depoziiti (Mugurevičs, 1965). Tenisons izteicis domu, ka Lēdurgas novads stiepies līdz pat Aģes upes ietekai jūrā (Tõnisson, 1974), tādējādi arī mūsdienu Saulkrastu novads būtu piederējis Lēdurgai. Tomēr tas tiek apšaubīts, jo Lēdurgas draudzei viduslaiku kartēs nebija pieejas pie jūras

Lēdurgas apkārtnē ar ūdeņiem patiešām bagāta - teritorijai cauri tek Aģes un Braslas upes, ir daudz ezeru: Aijažu, Salas, Melnezers, Auniškalna, Melnais, Aģes, Knīderu dzirnavu un Lēdurgas dzirnavu ezers. Toreiz Lēdurgā dzīvoja somu-ugru ciltīm piederīgie lībieši, kuri tad arī deva daudzus pirmatnējos vietu nosaukumus, no kuriem daudzi saglabājušies līdz mūsu dienām. Lēdurga sirmā senatnē piederēja pie Turaidas novada un bijusi svarīgs centrs starp Metsepoli un Turaidu. No 13. gs. līdz pat 19. gs. trīsdesmitajiem gadiem Lēdurga bija vienā draudzē ar Turaidu. Tagadējā baznīca Lēdurgā būvēta no 1767.-1772. gadam, un šie skaitļi iekalti tās pamatakmeņos. Lēdurgas baznīcā par mācītāju kalpojis Garlība Merķeļa tēvs Daniels Merķelis.

Lēdurgas skola dibināta 1871. gadā. Pirmais skolotājs četrklasīgajā pamatskolā bijis Jūlijs Vistucis, kas pazīstams arī kā literāts ar pseidonīmu Aģinieks, apglabāts Upeskalnu kapos. Godinot apgaismības ideju paudēja Garlība Merķeļa piemiņu un viņa dzimtas devumu, Lēdurgas skolai 1998. gada jūlijā piešķirts nosaukums - Lēdurgas Garlība Merķeļa pamatskola.

1871. gadā izveidojās Lēdurgas dziedāšanas biedrība, kurā piedalījās dziedātāji arī no apkārtnējiem pagastiem. Dziedāšanas biedrības biedri un citi aktivisti 1902. gadā nodibināja Lēdurgas Saviesīgo biedrību, pie kuras 1913. gadā dibināta bibliotēka. No šī laika lēdurdziešiem ir pieejami bibliotēkas pakalpojumi.

Šajā izdevumā ir izmantoti materiāli no Lēdurgas iedzīvotāju privātajiem arhīviem.

Pateicamies par atbalstu visiem, kas palīdz gādāt vēsturiskos materiālus un liecības.

Lūdzam izteikt savus priekšlikumus svētku organizēšanas darba grupai.

LĒDURGAI 800
svētku organizēšanas darba grupa

	<u>Vārds, uzvārds</u>	<u>Iestāde, biedrība</u>	<u>e-pasta adrese</u>
1.	Juris Liepa	Lēdurgas pagasta pārvalde	ledpadom@latnet.lv
2.	Karolis Treijs	Krimuldas novada domes kultūras komitejas vadītājs	karolistreijs@inbox.lv
3.	Ilze Runce	Lēdurgas k/n	ir2701@inbox.lv
4.	Ilze Kļaviņa	Lēdurgas k/n	ilzeparks@inbox.lv
5.	Maija Kalniņa	G.Merķeļa Lēdurgas pamatskola	kalninmaiija22@inbox.lv
6.	Maija Pilāga	Lēdurgas Mākslas Skola	maiija.pilaga@inbox.lv
7.	Konstantina Jēkabsone	Lēdurgas bibliotēka	ina51jek@inbox.lv
8.	Rīta Bērziņa	Invalīdu, politiski represēto un pensionāru apvienība „Kamolītis”	
9.	Zane Rugina	NVO Sirdsdegsmē+	zrugina@inbox.lv
10.	Sandra Zvidriņa	NVO Pīlādžīts	sanco@tvnet.lv
11.	Gatis Krūmiņš	Krimuldas novada Vēstures draugu biedrība	gatis.krums@gmail
12.	Ausma Randa	Lēdurgas Ev.Luterāņu draudze	

SVINĒSIM KOPĀ!
svētku norises plāns, projekts uz 12.04.2011.

<u>Laiks</u>	<u>Norise</u>	<u>Īss apraksts</u>	<u>Vieta</u>
9.00 – 17.00.	G. Merķeļa Lēdurgas pamatskolai - 140	Skola atvērta no 9.00-17.00. Skolas vēstures muzeja apskate.	G.Merķeļa Lēdurgas pamatskola
10.30		Bijušo un esošo skolas darbinieku tikšanās.	
11.00	Bērnu rīts	Piepūšamās atrakcijas. Fotostends. Rotaļas un atrakcijas kopā ar pasaku varoņiem. Zīmējumi uz asfalta. Lidojošā pūķa veidošana un palaišana. Vizīnāšanās zirgu pajūgos.	Pie Mākslas skolas un pagasta pārvaldes
11.00	Mākslas skolas nobeiguma darbu projektu izstāde. Atvērto durvju diena		Mākslas skola
11.00	Izstāde „Lēdurga senatnē un mūsdienās”	Seno priekšmetu izstāde. Krimuldas novada Vēstures draugu biedrības priekšlasījumi par Lēdurgas vēsturi.	Kultūras nama mazā zāle
11.00	Filmu demonstrējumi	„Laimas maize” Dok. filma par dārznieku A. Janītenu. Lēdurgas pagasts – no LTV 1 fondiem. Filmas no videotēkas.	Kultūras nams
12.00	Svētbrīdis		Lēdurgas kapi
13.00	Viktorīna par vēsturi, sacensības	Dambrete, šahs, zolīte un citas galda spēles. Šautriņas, loka šaušana. Viktorīna.	Laukums pie baznīcas
13.00	Svētku tirdziņš	Amatnieku darbnīcas, izstādes. Stipro jaužu zupa. Tautas sadziedāšanās, sadancošana. Mākslinieku plenērs un darbu izstāde.	„Kamolīša” parks
16.00	Kastaņu stādīšana		
17.00	Svētku oficiālā atklāšana	Krimuldas novada domes priekšsēdētāja uzruna. Krimuldas novada grāmatas atvēršana. Viesu apsveikumi. Pašdarbnieku un viesu koncerts.	Estrāde
20.00	Aizlūgums un koncerts	Koncertē Krimuldas MMS un Limbažu MS simfoniskais orķestris.	Ev.lut.baznīca
22.00	Svētku balle	Spēlē grupa „Baltie lāči”.	Estrāde

KONKURSS „Sakoptākā sēta – mana velte Lēdurgai- 800”

1. Konkursa norises laiks: 2011.gada 1. - 5. augusts

2. Konkursa mērķi:

- 2.1. Sekmēt Lēdurgas pagasta iedzīvotāju atbildību par sava īpašuma sakārtošanu;
- 2.2. Sekmēt pagasta teritorijas sakopšanu, iedzīvotāju un uzņēmēju atbildību par savu teritoriju sakopšanu un celt iedzīvotāju pašapziņu un lepnumu par savu sētu, pagastu
- 2.3. Rosināt iedzīvotāju aktivitāti un līdzdalību Lēdurgas 800-gades svinību norisē un kultūrvides veidošanā;
- 2.4. Rosināt labās pieredzes, skaistuma izpratnes pārņemšanu;
- 2.5. Ar informatīvā materiāla un novada mājas lapas starpniecību popularizēt konkursa uzvarētāju pieredzi.

3. Konkursu rīko Lēdurgas pagasta pārvalde sadarbībā ar Lēdurgas lietišķo sieviešu klubīnu „Pīlādžīts”.

4. Objektus konkursam var pieteikt sekojošās nominācijās:

- 4.1. Lauku sētas;
- 4.2. Individuālās dzīvojamās mājas;
- 4.3. Daudzdzīvokļu mājas;
- 4.4. Iestādes un uzņēmumi.
- 4.5. Vides reklāma „Lēdurgai 800”.

5. Pieteikumi konkursam:

- 5.1. Objektus konkursam rakstveidā vai personīgi var pieteikt objekta īpašnieks vai žūrijas komisija;
- 5.2. Pieteikumu jāiesniedz līdz 1.augustam sieviešu klubīna „Pīlādžīts” vadītājam Sandrai Zvidriņai vai Lēdurgas pagasta pārvaldē Aijai Zvidriņai;
- 5.3. Ar objektiem komisija iepazīstas pēc izvēlēta maršruta un ņemot vērā iedzīvotāju ierosinājumus.

6. Konkursu vērtēšana:

- 6.1. Pretendentus vērtē komisija, kuru izveido sieviešu klubīna „Pīlādžīts” pārstāvji. Komisijas sastāvā ir ne mazāk kā pieci cilvēki;
- 6.2. Konkursu vērtēšana tiek veikta 5.un 6. augustā;
- 6.3. Katrs komisijas loceklis aizpilda tabulu par katru objektu, vērtējumu apliecina ar savu parakstu;
- 6.4. Pretendentu vērtējums notiek pēc punktu sistēmas. Tiek vērtēts kopskats, iebraucamais ceļš, celiņi, zāliens, augu un ziedu kompozīcijas, atpūtas vietas, mazās arhitektūras formas, ēkas, atkritumu savākšana, karoga masts vai karoga turētājs, pastkastīte, īpašuma nosaukuma noformējums;
- 6.5. Komisijas loceklis ir tiesīgs piešķirt papildus punktus, piezīmēs paskaidrojot papildus punktu piešķiršanas iemeslus;
- 6.7. Papildus punktu var iegūt par izveidotu vides reklāmu Lēdurgas 800 gadu jubilejas pasākumam, kurš notiks 6.08.2011.
- 6.6. Par konkursa uzvarētāju tiek atzīts tas dalībnieks, kurš attiecīgajā nominācijā saņēmis visvairāk punktus.

7. Vispārīgie konkursa noteikumi:

- 7.1. Komisija ir tiesīga fotografēt un filmēt vērtējamo objektu (ar īpašnieka atļauju) un iegūtos materiālus izmantot noslēguma pasākumā.
- 7.2. Konkursa rezultātus komisija apkopo līdz 1.oktobrim.
- 7.3. Konkursa uzvarētāji tiks apbalvoti Latvijas Republikas proklamēšanas dienas svinīgajā sarīkojumā 18. novembrī ar atzinības rakstiem un veicināšanas balvām.

Ziedosim Lēdurgas svētkiem

Krimuldas domes budžetā Lēdurgas 800 gadu jubilejas svinībām ir iedalīti 2000 latu. Pieticīgi rīkojoties, šī summa ir pietiekama. Bet ir vēlēšanās uz svētkiem sakārtot skaistāk kādu stūrīti, piemēram, atjaunot strūklaku pie kultūras nama, nopļaut lielākas platības, uzlikt skaistus reklāmplakātus: „LĒDURGAI – 800” u.t.t.

Svētku rīkošanas darba grupai radās ideja – lūgt bijušos un esošos lēdurdziešus ziedot svētku organizēšanai naudas līdzekļus. Ar Krimuldas novada domes lēmumu ir atvērts ziedojumu konts:

AS SEB banka LV88UNLA0050016903166

Atbildību par ziedoto naudas līdzekļu izlietošanu uzņemas Lēdurgas pagasta pārvalde un svētku rīcības grupa.

Darba grupas vārdā – Karolis Treijs